

Görüş yerimiz DÜNYA

(Çin təəssürləri)

Dünyanın ən böyük və ən qədim dövlətlərindən biri olan Çinin bütün ölkələrlə qarşılıqlı surətdə faydalı əməkdaşlıq prinsipləri hamıya məlumdur. Bu prinsip Azərbaycanın da çağdaş siyasətinə tamamilə uyğun gəlir. Əslində, bu əlaqələrin tarixi Ümummilli lider Heydər Əliyevin 1994-cü il 7-10 mart tarixlərində Çinə rəsmi səfəri ilə yeni mərhələyə daxil olmuşdur. Heydər Əliyev Azərbaycan-Çin dövlətləri arasında münasibətlərin inkişaf etdirilməsinə böyük əhəmiyyət vermişdir. Onun rəhbərliyi ilə Çin dövlətinə səfər zamanı ölkələr arasında səkkiz müqavilə imzalanmışdır. Sabit və sağlam əsasda inkişaf edən həmin əlaqələr bu gün də davam edir. Prezident İlham Əliyevin 2005-ci il, eləcə də 2015-ci ildə Çinə rəsmi səfərləri iki ölkə arasında əməkdaşlığı daha da inkişaf etdirdi. Bu müddət ərzində Bakı ilə Pekin arasında bütün sahələrdə əməkdaşlıq genişləndi. Bu siyasi, iqtisadi əlaqələr qədim tarixi münasibətlərə malik Azərbaycan-Çin mədəni, ədəbi, elmi əlaqələrinin də inkişafını şərtləndirdi.

Azərbaycan və Çin arasında elmi, ədəbi münasibətlər hər zaman yüksək səviyyədə olub. 2015-ci ildən Akademiyamızın Ədəbiyyat İnstitutu ilə Çinin Konfutsi İnstitutu arasında müqavilə imzalanmış və İnstitut daxilində Çin Tədqiqatları Mərkəzi fəaliyyətə başlamışdır. 2017-ci ildə bizim "Kitabi Dədə Qorqud" dastanının Çin dilinə tərcümə olunması böyük hadisə idi. Konfutsinin siyasi təlimi, humanizm prinsipi XX yüzilin əvvəllərində "Füyuzat" jurnalından başlayaraq, Azərbaycanın da istinad edilən, örnəklən təlimdir, dünyagörüşdür, - desəm, yanlışmaram yəqin.

Çin Kommunist Partiyasının (ÇKP) dövəti ilə Yeni Azərbaycan Partiyası Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin Çin Xalq Res-

publikasına səfəri iki ölkənin mədəni-siyasi baxımdan yaxınlaşması üçün növbəti strateji addımlardan biri idi. Xüsusilə də, iki hakimiyyət arasında əməkdaşlıq memorandumunun imzalanması dövlətçilik tariximizin mühüm proseslərindən olmaqla yanaşı, gələcək dostluq və əməkdaşlıq münasibətlərinin güclənməsində həlledici faktordur.

YAP nümayəndə heyətinin iştirak etdiyi Qlobal Cənub Beyin Mərkəzlərinin İkinci Dialoqu konfransı zənnimcə, qlobal problemlərin həlli baxımından Çin və ona tərəfdaş ölkələrin bir araya gəlməsi, sülh və həmrəylik təşəbbüsünün uca kürsüdən səsləndirilməsi baxımından müstəsna əhəmiyyət kəsb edən platforma sayıla bilər. Ümumiyyətlə, mahiyyətində kaos deyil, harmoniya ehtiva edilən, birlik və əməkdaşlığa əsaslanan ideya irəli sürən, sülhü və dostluğu dəstəkləyən hər şey təqdirəlayiqdir. Qlobal Cənub Beyin Mərkəzlərinin İkinci Dialoqu bu baxımdan, həmrəylikə can atan güclərin birliyinin ifadəsi ilə seçilirdi. Szyansu vilayəti Xalq Nümayəndələri Yığıncağı Daimi Komitəsinin sədri Sin Çansinin açıqlıq nitqində səsləndirdiyi "Uğur müdrilik və gücün birliyidir! Gəlin bu qədim ənənəni özümüzdə meyar seçək və dünyanın xilasını üçün çalışaq!" çağırışında ifadə olunan həqiqətə təkcə çinlilərin deyil, bu gün bütün dünyanın ehtiyacı var.

Öz sosial-siyasi görüşlərinin miqyası və məzmunu, sülh və həmrəylikə, onun gücünü, humanist mahiyyətə verdiyi qiymət, əqli-əxlaqi-sosial təkamül ideali ilə Qlobal Cənub Beyin Mərkəzlərinin İkinci Dialoqu yeni yekun və nəticələr əldə etməyə imkan yaradır. Konfransın adında ehtiva olunan çağırışa nəzər yetirmək belə mahiyyəti dərk etmək üçün yetərlidir: "Qlobal Cənub: bərabərlik, açıqlıq, əməkdaşlıq"! Dünyanın daha çox kateklizmlərə təşviq edildiyi, öksər xalqların və

dövlətlərin nizamının pozulduğu indiki dövrdə belə bir şüarla bəşəriyyətə səslənmək və bunu məhəbbət düsturu olaraq irəli sürmək ancaq təqdir oluna bilər. Vaxtilə alman filosofu L.A.Feyerbax məhəbbət dini yaratdığı irəli sürmüşdü. Amma gördüyü kimi, nə cahanda məhəbbət qalib gəlir, nə də gözəllik dünyanı xilas edir. Bu mənada, yeni təfəkkür və əxlaqın, əqli-mədəni dönüşün tələbinə, milli-bəşəri dəyərlərin beynəlmillət sərvət axarının irəli sürülməsinə, qlobal konfransın ali niyyəti əsli bir gərəklilik, uğur və əməl cizgiləri kəsb edir. Bunu plenar sessiyada çıxış edən YAP Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov da xüsusi vurğuladı: "Bu gün burada, Nankində bir araya gəlməyimiz qlobal prioritetlərin formalaşmasında, bərabərliyə və inklüzivliyə əsaslanan dünyanın yarınmasında Qlobal Cənubun artan rolunu və təsirini öks etdirir".

Nankin qədim şəhərdir. Binalarını, ən müasir tikililərini belə ağacların sıxlığı arasında gizlətməyi bacarmış bu şəhər hüzurlu bir rəsmi tədbirə bənzəyir. Yol boyu gənclərin ağac kölgəlikləri altında foto çəkməyə aludəlikləri isə xoş bir enerji və şövkət aşılayır insana. Təbiətə bir olmaq, vəhdət yaratmaq bu olsun gərəkdir. Çində bir məqam diqqətimi çəkdi. Bu qədim diyar hər qarış nemətinə sahib çıxmağı bacarır. İnsan əlinin toxunuşunu ötürüb gözəllik yaratmağa, dəyərlərə çevirməyə çalışır. Baxırsan, kiçik bir çay, üstündə gözəl, ekzotik yarpaq və çiçəklər - gözəl bir mənzərə hasilə gətirilib artıq. Ən müasir texnologiyə yüksəlişlərin belə bu qədimliyi qorumağa gücü yetməyib. Bunu səfər zamanı olduğumuz müxtəlif məkanlarda - Nankin şəhərinin tarixi məkanlarında, Qədim Çin Dövlət İmtahanları Muzeyində, Konfutsinin Məbədində ziyarətdə, Şanxay şə-

hər Partiya məktəbində, Suca çayı sahilindəki tarixi məhəllədə, Suciyan kondu muzeyində olarkən hər addımda hiss etdik. Hələ Şanxay şəhər Partiya məktəbi ilə tanışlıq zamanı partiyamızın tarixi ilə bağlı materialların necə səliqə və zövqlə, tarixi ardıcılıq və sistemliliklə təqdimatını gördükcə heyrtlənməyə bilmədik. Ən gözəli bu idi ki, biz bütün bu gözəllikləri gün boyu həm rəsmi tədbirlərdə, həm də onu tamamlayan gəzintimiz zamanı yaşayırdıq.

Nankindən Nantuna getdiyimiz qatarda yol boyu Çin Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin (ÇKP MK) Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin Altıncı Departamentinin direktoru xanım Van Minlə etdiyimiz söhbət zamanı ona çinli yazar, roman və kiçik hekayələr müəllifi, "xalq nağılları, tarixi və müasir ədəbiyyatı birləşdirən" yazıçı kimi 2012-ci ildə Nobel mükafatı alan Mo Yan haqqında danışanda xeyli təəccübləndi və məmnun oldu. Bildirdim ki, bu yazıçı Azərbaycanda ən çox oxunan yazıçılardan biridir. Onun xüsusilə 1984-cü ildə yazdığı "Qızıl darı tarları" əsəri tarix və müharibə haqqında yazılan ən gözəl mətnlərdən biridir. Yeri gəlmişkən, bu romanın ön sözlündə Mo Yan Çin Kommunist Partiyasının qurulmasından sonrakı iyirmi səkkiz illik bir dövrün müqəddimələrindən, "Mədəniyyət inqilabından" da bəhs edib, savaşın insan ruhunu necə zədələdiyini bədii boyalarla öks etdirməyə çalışıb.

Xanım Van Minə xatırlatdım ki, Azərbaycanda Çin ədəbiyyatına maraq həmişə olub. Görkəmli Çin yazıçısı, alimi, Çin Elmlər Akademiyasının ilk prezidenti Qo Ma Junun şeirləri, hekayələri, məqalələri 1950-ci illərdən etibarən Azərbaycan oxucularının diqqət mərkəzindədir.

Van Min - üzündə daim xəfif təbəssüm gözdən keçirən və nəcib xa-

nım mənim məlumatlarımı qarşılıqlı "borclu" qalmaq sevmir deyəsən. Bizdə də sizin Nizami Gəncəvi adlı şair tanınır deyir. Hətta onunla bağlı Heydər Əliyev Fondunun Çində təşkil etdiyi Mədəniyyət günləri çərçivəsində görülmə işlərdən bəhs edir. Bəli, mədəniyyətlərin mübadiləsi budur. Zaman və məkan sərhədləri yox etməyi bacarır. XII əsr şairi Nizami Gəncəvi XX əsrdə doğulan çağdaşımıza salam verir, iki uzaq coğrafiyanı yaxın edir. Və Nizami indi deyil, Çində Azərbaycanı hələ XII yüzildə yaxınlaşdırıb. Azərbaycan ədəbiyyatında ilk çinli obraz Nizamının "Yeddi gözəl" əsərində təqdim olunub. Nizamının yeddi gözəldən biri Çin qızı idi. Yeri gəlmişkən, Qlobal Cənub Beyin Mərkəzlərinin İkinci Dialoqunda tez-tez səslənən ifadələrdən biri də bu idi. Mədəniyyətlərin mübadiləsi!

Azərbaycan daim qarşılıqlı hörmət və həmrəylikə önəm verən ölkədir. Bu mənada, Çinin irəli sürdüyü yeni əməkdaşlıq modeli - "Bir kəmə, bir yol" layihəsi ona yalnız Çinlə münasibətlərinin tarixi köklərinin yeni çağırışlar əsasında davamı üçün deyil, həm də məhz Qlobal Cənubla Qlobal Şimalın birgəliyinin, konstruktiv iş birliyinin əməli varlığını görmək istədiyi üçün deyildir. Çünki yalnız belə münasibətlər sistemi bəşəriyyətin nıca- tı üçün vacib amildir.

ELNARƏ AKİMOVA,
Milli Məclisin deputatı,
YAP İdarə Heyətinin üzvü,
filologiya elmləri doktoru